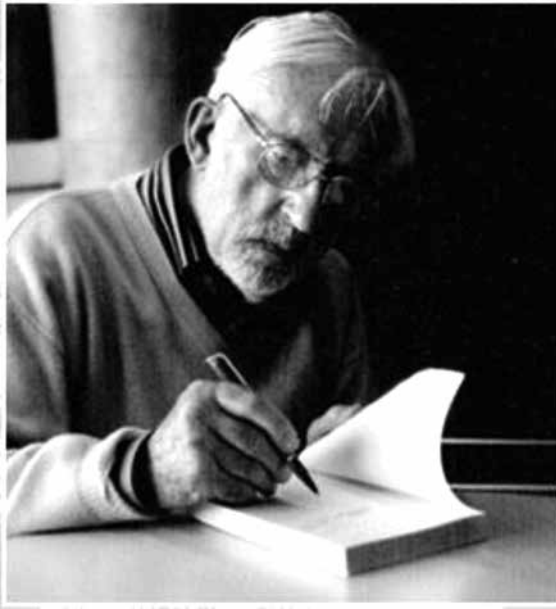

HOMENATGE A BERNAT LESFARGAS

BARCELONA 2018

*Foto: Arxiu Occità**A l'amic*

En un petit poble del Peirigord, vora una església coronada per en Joan de l'Ors, hi ha una antiga granja, construccions de pedra, separades per uns prats, i una d'elles allotja un patrimoni de llengües, llibres, reivindicacions, i una tasca continuada d'anys al servei del coneixement, i tot un passat, una vida que manté la memòria i l'estimació "de" i "per" la paraula. Tota una vida ha servit perquè una ploma expressi l'amor per una terra, per tradicions on la música, la llengua i el cant mostrin l'agonia d'una cultura que es resisteix titànicament a finir el seu camí. El bilingüisme ha estat una eina incansable i efectiva. Cap renúncia, a res. Bernat Lesfargas (Brageirac, Dordonya 1924) no té el costum de perdre el present esperant el futur, ni s'obsessiona en la sola expressió d'una llengua, tradueix del català, del gallec, del castellà, del francès i de l'occità. I de l'occità al francès, i del francès a l'occità. És el company de viatge d'escriptors occitans que viuen en una constel·lació eterna

que resta brillant malgrat el temps: Renat Nelly, escriptor surrealista immers en un medievalisme actiu i renovador; la poeta Marcela Delpastre, veu paganitzadora en el cant dels homes; Bodon, rebel·lia càustica de la renúncia a la recerca del Greal; Manciet la irreductible ironia d'un exercici literari en l'abisme de les paraules; Max Roqueta, en el seu paradís d'ulls d'infant; Pèire Bec, l'erudit, novel·lista i poeta que desgranava versos de trobadors en un pelegrinatge post-conflicte bèl·lic, savi i inquiet; Jean Mouzat, desencriptador dels proscrips; Felip Carbona, l'ocellaire matemàtic que immortalitzarà la llengua; Robèrt Lafont, del falansteri a l'arena del *Coloseo*..., entre tants d'altres.

Premis com el *Halpérine Kaminsky* (1953), condecoracions com les *Palmes Académiques*, *Chevalier des Arts et des Lettres*, o la Creu de Sant Jordi (1999), mostren la notabilitat i excel·lència d'una tasca i un recorregut polifacètic en el camp de l'edició, les llengües, la traducció, la reivindicació occitana, les relacions amb altres terres i parles romàniques, entre les quals la catalana ocupa un lloc destacat. Des de Mercè Rodoreda, Àlex Susanna, Ramon Xurriquer, Joan Argenté, Blai Bonet, Josep Carner, Jordi Pere Cerdà, Salvador Espriu, Josep Vicenç Foix, Carles Riba, Joan Brossa, Jaume Cabré, Jordi Sarsanedas i Màrius Torres, Joan Triadú, Cuxart, Batista i Roca, Pierre Verdaguer i Juanola, Xavier Benguerel, i, molt especialment, el seu gran amic, en Joan Sales. Són noms que acompanyen una vida dedicada a fer conèixer escriptors i personalitats catalanes al món occità i francès, en editorials franceses o en la seva pròpia, *Fédérop*, de la qual fou el creador (1975) i que va dirigir fins a l'any 2000. Aquest projecte editorial va acollir escriptors com Robert Lafont, Bernard Manciet, Jean-Yves Casanova, Pierre Bec, Max Rouquette, Alem Surre-Garcia, Philippe Gardy, i d'altres catalans. L'activitat no només no es va aturar l'any 2000 sinó que, en la llarga taula de fusta plena de llibres del seu despatx-casalot de Gleisa Nova d'Eissac, continua a difondre, traduir i encuriosir-se per literats, estudiosos, filòlegs obres antigues i noves, mentre ha desenvolupat incansablement una activitat política, editorial i cultural de reivindicació occitanista. L'ofici de Lesfargues és present en les traduccions de les obres de Mercè Rodoreda, de Josep V. Foix, Carles Riba, Jordi Sarsanedas, Màrius Torres, Àlex Susanna, Quim Monzó, Baltasar Porcel, Jesús Moncada o Jaume Cabré. Però també autor de traduccions d'obres en llengua castellana de Vicente Aleixandre, Ramón J. Sender, Sánchez Mazas o Vargas Llosa, entre d'altres.

Des de l'any 1952 en què va publicar la seva primera obra poètica, la tasca de creació literària no s'ha aturat. Amb una personalitat individual, immersa en un paisatge, amb una autocrítica pel seu temps no mancada d'ironia, i una distància que defineixen la saviesa i la reflexió d'una intel·lectualitat ampla i mesurada, ha portat a terme un ferm compromís amb la terra i la cultura, i molt especialment l'occitana, que manté sense treva. Escriptor, poeta, traductor, occitanista, editor... Una mirada serena.

Antoni Rossell
Arxiu Occità
(Universitat Autònoma de Barcelona)

Bernat Lesfargues a causit d'èscrìver eth medish la soa epitafi, l'« Autre epitafi ». Ja sia la delicatessa qui apareish en purmèr, la fòrça deu tèxte nos indica qu'aquera epitafi eth la voleva plena de çò qui au mei pregonde de la soa amna l'a acompanhat e neuirit au long de la soa vita. Tre l'enfança, la lenga occitana, la deu son vilatge au ras de Brageirac lo pertoca peu biais tan doç e qui ne se pòt pas esfaçar lo de la mair e deu pairbon. Desempuish d'aqueth temps, tot se hica com ua mena de camin deu quau las estapas pareishen l'esperar a mesura de la soa avançada.

Estudis d'espanhol, òc plan solide, mes tanben l'encontre en Paris dab la navèra guarda de la literatura occitana deu sègle qui ven de començar. Enter las granas figuras, Bernat Manciet dab qui lo joven Lesfargues noserà ua amistat qui ne's desferà pas jamei, o encara Max Roquette.

Ua òbra de traductor s'apita paralèlament de la carrièra de professor. Mes, aqui encara lo hat benlèu, de traductor deu Catalan, la lenga sòr, au servici d'autors màgers qui son Mercè Rodoreda, Jaume Cabré, Maria-Antonia Oliver.

Mentretant, creish l'autre òbra de Bernat Lesfargues, l'òbra poetica en occitan. Pertot la tension interièra s'enuncia, e « Autre epitafi » lança dens un planh la quintaessència d'ua pensada, lo díder d'ua seguissa e la dolor de la cabussada, dab la tota poténcia de l'umilitat.

E que vòu lo poeta ? Qu'après lo son darrèr buf, demore peus qui s'estancaràn au pè de la soa tomba la troba de la soa malaja mei pregonde, la de n'aver pas jamei podut estar entenu de la hemna tant aimada dens la lenga deus Trobadors, aquera qu'an inventada e codificada au servici de l'amor e deus quaus lo gèni hanta aqueth poema. Enlà e benlèu perdessus tot, « L'autre epitafi » de Bernat Lesfargues dens lo messatge e dens la fòrma tan trobadoresca engloba e proclama entà l'eternitat la soa volontat alihèra d'estar un poeta de lenga e d'esperit occitans.

Danièle Estèbe Hoursiangou

Escrivana e traductora, Directora de la revista *Oc* (deceme 2012-deceme 2017)

«AUTRE EPITAFI»

DE BERNAT LESFARGAS

En aquests pocs versos (l'epitafi ha de ser breu) Lesfargas sap encabir-hi una explosió lírica brutal. El poeta ens mostra el drama de la diglòssia no com un concepte lingüístic llegit en un tractat, sinó com a desgràcia viscuda en el cor de l'home que la pateix. Fins al punt que mor per no haver pogut dir mai paraules d'amor en la llengua del seu cor.

Aquest poema d'aparença innocent i senzilla és alta literatura. I és també un cop de puny, una proclama punyent que hauríem de poder llegir reproduïda a les parets de les cases i als murs dels camins occitans...

Jaume Cabré

Foto: Bernat Lesfargas, la seva dona i Jaume Cabré. (D.R. Col·lecció privada)

AUTRE EPITAFI
(Original en occità)

Aquí jais
un òme
que nasquèt sus la terra
ont s'inventèt l'amor.
Moriguèt
d'aver jamai pogut dire
a una femna
la mendra paraula d'amor
dins la lenga dels trobadors.

Bernat Lesfargas

BEZSKRID ARALL
(Versió en bretó)

Setu astennet amañ en e vez
Un den
Ganet àr an douar
Ma voe ijinet ar garantez
Mervel a reas
Mank a c'hellet lâret biskoazh
D'ur vaouez
An disterañ ger a garantez
E yezh an droubadoured

Bernat Lesfargas
Traductor: *Patrig Dréan*

ALTRE EPITAFI
(Versió en català)

Aquí jeu
un home
que nasqué a la terra
on s'inventà l'amor.
Morí
per no haver pogut mai dir
a una dona
la menor paraula d'amor
en llengua de trobador.

Bernat Lesfargas
Traductor: *Enric Monforte*

TRU PITAFIU
(Versió en cors)

Quì ghjaci
un omu
chì nacqui nant' à a tarra
induva fù invintatu l'amori
è si ni morsi
di ùn avè mai pussutu di
à una dona
mancu una parolla d'amori
n'a lingua di i truvatori

Bernat Lesfargas
Traductor: *Francescu-Micheli*
Durazzo

EIN NACHRUF ANDERER ART
(Versió en alemany)

Hier liegt
ein Mann,
der geboren ward in dem Land,
wo die Liebe erfunden wurde.
Er starb
da er niemals
einer Frau
auch nur das kleinste Wort der Liebe
in der Sprache der Troubadoure
hatte sagen können.

Bernat Lesfargas
Traductor: *Elija Lutze*

BEDDARGRAFF ARALL
(Versió en gal·lès)

Yma y gorwedd
un a aned yn y wlad
lle lluniwyd stori cariad.
Bu farw,
Heb allu yngan
yr un sill o serch
o'i fin i ferch
yn iaith y trwbadŵr.

Bernat Lesfargas
Traductora: *Menna Elfyn*

ΤΟ ΆΛΛΟ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟ
(Versió en grec)

Ενθάδε κείται
Ἄντρας
γεννημένος σε γη
πού εφευβρέθηκε η αγάπη.
Πέθανε
μιας και σε γυναίκα
δεν μπόρεσε ποτέ να πει
τα ελάχιστα αγάπης λόγια
μέσα από τη γλώσσα των
τρουβαδούρω

Μπερνάτ Λεσφάργας
(*Bernat Lesfargas*)
Traductor: *Gilabèrt Narioo*

ANOTHER EPITAPH
(Versió en anglès)

Here lies
a man
who was born in the land
where love was invented.
He died
of not having been able to utter
to a woman
the slightest word of love
in the language of the
troubadours.

Bernat Lesfargas
Traductora: *Silvia Aymerich-*
Lemos

OTRO EPITAFIO
(Versió en espanyol)

Aquí yace
un hombre
que nació en la tierra
donde se inventó el amor.
Murió
por no haber podido decir nunca
a mujer alguna
la menor palabra de amor
en lengua de trovador.

Bernat Lesfargas
Traductor: *Pol Pérez*

ESTE HILARTITZ BAT
(Versió en basc)

Hemen datza
maitasuna sortu zeneko lurraldean
munduratutako
gizon bat.
Koblakariaren hizkuntzan
emakumeei
maitasunezko
hitz bakar bat ere
esateko gai ez izateagatik
hil zen.

Bernat Lesfargas
Traductor: *Lutxo Egia*

AUTRE ÉPITAPHE
(Versió en francès)

Ci gît
un homme
qui naquit sur la terre
où l'amour fut inventé
et qui mourut
de n'avoir jamais pu dire
à une femme
la moindre parole d'amour
dans la langue des troubadours.

Bernat Lesfargas
Autotraducció

OUTRO EPITAFIO
(Versió en galleg)

Aquí xace
un home
que naceu na terra
onde se inventou o amor.
Morreu
por non ter podido dicir nunca
a ningunha muller
a máis pequena palabra de amor
na lingua de trovador.

Bernat Lesfargas
Traductora: *Marica Campo*

DRUGI EPITAF
(Versió en croat)

Ovdje leži čovjek
rođen u zemlji
gdje ljubav je stvorena.
Umro je
ne mogavši ženi izraziti
ni najmanju riječ ljubavi
jezikom trubadura.

Bernat Lesfargas
Traductor: *Tomica Bajsić*

FEARTLAOI EILE
(Versió en irlandès)

San áit seo
Tá fear ina leú
A rugadh sa tír
Inar cruthaíodh an grá.
Cailleadh é
Mar níor thiochfaidh leis
Focailín amháin grá
A tá le mná
I dteanga na tróbadourí.

Bernat Lesfargas
Traductors: *Patrick MacCafferty*
& *Felicity Autrehomme*

ALTRO EPITAFFIO
(Versió en italià)

Qui giace
un uomo
che nacque sulla terra
dove s'inventò l'amore
e che morì
per non aver mai potuto dire
a una donna
la minima parola d'amore
nella lingua dei trovatori.

Bernat Lesfargas
Traductor: *Gilberto Isella*

SÍRFELIRAT
(Versió en hongarès)

Itt fekszik
Egy ember
Aki olyan földön született
ahol a szerelmet feltalálták
és aki ott halt meg
anélkül, hogy tudott volna
egy nőnek szerelmet vallani,
akár egy szóval is
a trubadúrok nyelvén.

Bernat Lesfargas
Traductora: *Elizabeth Csicsery-*
Ronay

AUTER EPITAF
(Versió en retoromànic)

Cheu schai
In um
Ch'ei naschius en la tiara
Che ha inventau l'amur.
El ei morts
da buca saver dir
ad ina dunna
il minim plaid d'amur
el lungatg dilis trubadurs.

Bernat Lesfargas
Traductor: *Iso Camartin*

KOLEJNE EPITAFIUM
(Versió en polonès)

Tu leży
mężczyzna
który urodził się w krainie
gdzie wynaleziono miłość.
Umarł
z niemocy wyznania
kobiecie
choćby najbliższego słowa
miłości
w języku trubadurów.

Bernat Lesfargas
Traductora: *Lidia Amejko*

ALT EPITAF
(Versió en romanès)

Aici odihnește
un bărbat
ce s-a născut pe pământul
unde a fost inventată iubirea
și care muri
căci nu putuse niciodată să spună
unei femei
nici măcar o vorbă de dragoste
în limba trubadurilor.

Bernat Lesfargas
Traductor: *Ion Cristofor*

PÓSMJERTNE WOPOMNJEŠE
DRUGEGO RAZA
(Versió en sòrab)

How lažy
jaden muž,
kenž jo se naroził w tom kraju,
žož su se wumyslili lubosć.
Wón jo wumrěł,
dokulaž njejo mogł nigdy
jadnej žeńskej
nanejmenjej razka małučke
słowko lubosći
w rěcy troubadourow groniš.

Bernat Lesfargas
Traductor: *Bernd Pittkunings*

ІНША ЕПІТАФІЯ
(Versió en ucraïnès)

Ось лежить чоловік,
що народився в країні
в якій було винайдено любов.
Він помер
не маючи змоги вимовити
до жінки
найменшого слова любові
мовою трубадурів.

Bernat Lesfargas
Traductora: *Ielyzaveta Walther*

ДРУГАЯ ЭПИТАФИЯ
(Versió en rus)

Здесь лежит человек,
родившийся в стране
изобретения любви.
Он погиб
не сумев сказать
женщине
малейшего слова любви
на языке трубадуров

Bernat Lesfargas
Traductora: *Ielyzaveta Walther*

Han parlat els amics: l'Antoni Rossell, la Danièla Estèbe-Hoursiangou, en Jaume Cabré. Després ha pres la paraula el Lesfargas poeta en la vintena de llengües actuals del projecte Versions Múltiples. Em perdonareu si ara, des de la distància de qui no el coneix personalment, em prenc la llicència d'adreçar-me a vosaltres com a iniciadora de la ronda de traduccions. Val a dir que ha estat possible gràcies a la complicitat de la Danièla Estèbe Hoursiangou i que, en proposar-ho a la resta de companys del Projecte, tots sense excepció van dir que sí tan bon punt el van haver llegit. Més d'un es preguntà com podia ser que no coneguessin un poeta tan gran. Hi ressonava el "Mas perquè, perquè m'an pas dit a l'escòla "

Jo també em vaig fer la mateixa pregunta fa una pila d'anys. I ara que estic a punt de contar-vos com va anar m'adono que no és la primera vegada que se m'acosta un desconegut que du uns versos d'un gran autor a les mans i me'ls acaba donant. Amb els poemes de Lesfargas va ser exactament l'agost de 1991: ho recordo bé perquè era a Fumèl.

No era la primera vegada que assistia a l'Escola Occitana d'Estiu, però aquell any hi anava per un acte puntual. A l'entrada vaig poder parlar amb alguns assistents i, en preguntar-los quins cursos feien, se m'atansà un jove mostrant-me un full amb poemes. No va caldre que li demanés on en podia aconseguir una còpia. En adonar-se de l'impacte que havien produït aquells versos en mi s'apressà a dir-me: "Te'l dono. Ja li'n demanaré un altre al professor." Algú el va cridar i la conversa s'acabà aquí. Com en el cas del jove que em regalà versos de Pessoa, mai més no ens hem creuat. Tinc present els seus respectius somriures còmplices des del públic, però es feren fonedissos com si haguessin acomplert ja la seva missió. I jo tampoc no els vaig buscar. Si no fos perquè en tots dos casos guardo els fulls que em van donar, creuria que no han existit mai.

Pessoa m'acompanya des de llavors amb el seu "*Não sou nada. Nunca serei nada. [...]*". Lesfargas ho fa amb l'"*Aquí jais un òme [...]*", però també amb el "*pr'amor que sòi un òme / que vòl una patria*

/ pas un taüt [...]”, del seu poema “Catalonha” que, com tota l’obra, us recomano vivament.

Avui, em plau a mi també de fer-me fonedissa, com els desconeguts que regalen fulls plens de poemes de grans autors, amb l’esperança d’haver aconseguit que els versos que contenen formin des d’ara part de les vostres vides.

Sílvia Aymerich-Lemos
Espectora i traductora